

Apsinuodijimai gyvsidabriu

Gyvsidabri žmonės vartojo per visą civilizacijos istoriją, jo pėdsakų randama jau Egipto kapinyuose. 18-ame amžiuje gyvsidabrio preparatais buvo gydomas sifilis. Jau viduramžiais buvo žinomas gyvsidabrio toksiškumas – jis buvo vartojamas skrybėlių veltinio gamybai, todėl atsirado palyginimas „pakvaišęs kaip kepurininkas“. Pirmą kartą gyvsidabrio sukeltas tremoras (drebulys) aprašytas Charcot 1889 metais. 1940 m. Wilson nustatė gyvsidabrio ryšį su pažinimo sutrikimais, sujaudinimu, halucinoze. 1961 metais nustatytas padidėjusio gyvsidabrio kiekio šlapime ryšys su paslaptinga Minimata regiono gyventojų liga Japonijoje. Gyvsidabris į jūros vandenį pateko iš gamyklos, bakterijos jį pavertė organiniais junginiais, o žuvis, kaip galutinė biologinės grandinės grandis, tapo apsinuodijimo šaltiniu žmonėms.

Ilgalaikiai sveikatos sutrikimai dažniausiai būna susiję su lėtiniu apsinuodijimu gyvsidabriu. Įprasta manyti, kad pagrindiniai taršos šaltiniai yra dantų plombos ir jūros žuvis, ypač vaikams ir nėščiosioms. 1993 m. nustatyta, kad dantų plombos neturi žymesnės įtakos sveikatai*. Pagrindinis taršos gyvsidabriu šaltinis išlieka kai kurios jūrų žuvų rūšys – ryklis, kardžuvė, karališka skumburė**. JAV Maisto ir vaistų kontrolės tarnyba (FDA) rekomenduoja nėščiosioms, maitinančioms motinoms ir vaikams nevalgyti šių žuvų. Gėlavandenės žuvis turi mažiau gyvsidabrio, daugiausiai jo sukaupia plėšriosios – ešeris, lydeka.

Gyvsidabriui patekus į organizmą, jis sutrikdo fermentų veiklą, dėl ko įvyksta įvairių organizmo sistemų, pirmiausia centrinės nervų sistemos, pažeidimai. Patekęs jis gali kauptis parenchiminiuose organuose, smegenyse, kauluose. Iš organizmo išsiskiria lėtai su šlapimu, prakaitu, seilėmis.

Organiniai gyvsidabrio junginiai labiausiai pažeidžia nervų sistemą – atsiranda parestezijos (tirpimo, niežėjimo pojūtis), judėjimo, klausos, regos taip pat psichikos sutrikimai, vystosi paralyžius. Gali būti pažeidžiamas virškinimo traktas, inkstai, o metilgyvsidabris sukelia sunkius apsigimimus.

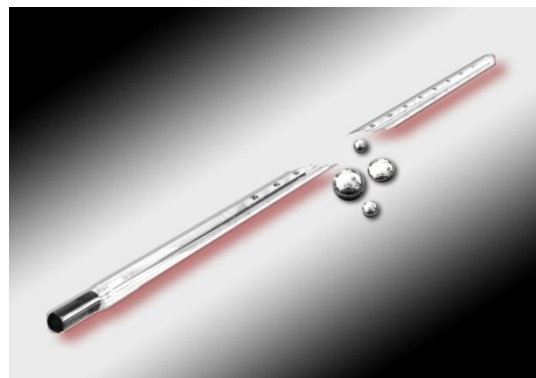
Gyvsidabris yra vienintelis metalas, kurio metaline forma galima apsinuodyti įprastose sąlygose. Metalinis gyvsidabris blogai įsisavinamas virškinimo trakte, todėl prarytas, praktiškai nenuodingas.

Ūminiai apsinuodijimai gyvsidabriu pasitaiko retai, juos dažniausiai sukelia gyvsidabrio garai. Įkvėpus pirmiausia pasireiškia galvos skausmas, svaigimas, silpnumas, seilėtekis, pykinimas, vėmimas. Gali jaustis metalo skonis burnoje, kartais pilvo skausmai, net viduriavimas. Kai gyvsidabrio garų įkvepiama daug, galima plaučių edema, gali ištikti mirtis. Didelės koncentracijos dirgina nosį, gerklę, sukeldamos kosulį, krūtinės skausmus, pasunkėjusį kvėpavimą, karščiavimą.

Lėtinių inhaliacinių apsinuodijimų gyvsidabrio garais metu taip pat gali pasireikšti sisteminis toksiškumas. Gyvsidabrio garai labiausiai pažeidžia nervų sistemą: atsiranda pirštų virpėjimas, nevalingi galūnių judesiai, nuovargis, atminties sutrikimai, nuotaikų kaita, krenta apetitas, svoris. Gali pasireikšti psichikos sutrikimai, haliucinacijos, psichozė. Vaikams gali skaudėti rankas ir kojas, jų oda parausta ir šerpetoja.

Žmonėms, nuogaustaujantiems, kad galėjo apsinuodyti gyvsidabriu, rekomenduojama kreiptis į savo šeimos gydytoją arba skambinti į **Apsinuodijimų kontrolės ir informacijos biurą telefonais (8 5) 236 20 52 arba 8 687 533 78**. Visą parą budintis gydytojas klinikinis toksikologas patars ką daryti, kur kreiptis.

Šeimos gydytojai esant reikalui atliks būtiniausius tyrimus bei nukreips planinei ambulatorinei klinikinio toksikologo ar darbo medicinos gydytojo konsultacijai, kad specialistai įvertintų apsinuodijimo sunkumą ir jei reikalinga - paskirtų gydymą.

Svarbu žinoti, kad lengvo apsinuodijimo gyvsidabriu atveju pirmasis ir vienintelis gydymo būdas – nutraukti kontaktą su nuodinga medžiaga. Į organizmą patekęs nedidelis kiekis gyvsidabrio natūraliai šalinasi iš organizmo, todėl specifinis gydymas nereikalingas. Sudėtingų apsinuodijimų gyvsidabriu atvejais skiriami vaistai spartina gyvsidabrio šalinimą iš organizmo su šlapimu, tačiau taip netenkama ir organizmui reikalingų metalų, tokių kaip cinkas, varis ir kt. Kartais gydymas gali būti kur kas kenksmingesnis už patį apsinuodijimą, todėl turi būti skiriamas tik gydytojo specialisto, įvertinus jo tikslingumą ir galimą žalą.

Informacija paruošė

**Apsinuodijimų kontrolės
ir informacijos biuras**

Ekstremalių sveikatai situacijų centras
Sveikatos apsaugos ministerija

Tel. (8 5) 236 2052

Mob.tel. +370 687 53378

Faks. (8 5) 236 2142

El. p. akib@sam.lt

* - Public Health Service, USA

** - Agency for Toxic Substances and Disease Registry, 1997